

ДУЛЬСЬКА І.В.,
 ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
 старший науковий співробітник відділу економіки
 та організації високих технологій,
 к.е.н., ст.н.с.

ШЛЯХИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСУ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРУ НА РІВНІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

***Анотація.** У статті здійснено економічну оцінку ресурсу розвитку високотехнологічного сектору України на регіональному рівні. Визначені суб'єкти та об'єкти впливу, концептуальні підходи і механізми активізації розвитку високотехнологічного сектору шляхом створення і розвитку європейських технологічних платформ.*

Ключові слова: високотехнологічний сектор, науково-технічний прогрес, технологічний розвиток, регіональна економіка, регіональний кластер, секторальна структура, знанневомісткі та знанневоінтенсивні послуги, місцеве самоврядування, технологічні платформи, європейські технологічні платформи.

***Аннотация.** В статье проведена экономическая оценка ресурса развития високотехнологического сектора Украины на региональном уровне. Определены субъекты и объекты воздействия, концептуальные подходы и механизмы активизации развития високотехнологического сектора путем создания и развития европейских технологических платформ.*

Ключевые слова: високотехнологичный сектор, научно-технический прогресс, технологическое развитие, региональная экономика, региональный кластер, секторальная структура, знаниеемкие и знаниеинтенсивные услуги, местное самоуправление, технологические платформы, европейские технологические платформы.

***Annotation.** The article presents a high-tech sector economic assessment of the resource development in Ukraine at the regional level. Defined subjects and objects of influence, conceptual approaches and mechanisms of high-tech sector activation through the creation and development of the european technology platforms.*

Keywords: high-tech sector, scientific and technical progress, technological development, regional economics, regional cluster, sector structure, knowledge-intensive services, local government, technology platforms, European technology platforms.

Постановка проблеми. Досі переважна більшість заходів, механізмів в напрямі підвищення технологічного укладу регіональних економік, мали фрагментарний і несистемний характер. Часто ініціатива держави не знаходила підтримки на рівні регіону або натикалася на перешкоди, подолання яких більш результативне на рівні регіону. Іноді не враховувався, а тому не мобілізувався ряд суттєвих факторів впливу на процес. Через це значні кошти і зусилля, що спрямовуються на зазначені цілі, часто виявлялися малоефективними. Тому є потреба в корегуванні і уточненні концептуальних підходів, комплексу суттєвих факторів і об'єктів впливу, механізмів активізації підвищення технологічного укладу регіональних економік.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теоретичних та практичних аспектів розвитку високотехнологічного сектору національної економіки були присвячені праці таких визнаних вчених, як В. Геєць [1], Л. Федулова [2], В. Соловійов [3], Б. Маліцький [4], В. Будкін [5] та інших.

Метою дослідження є розробка нових концептуальних підходів до активізації розвитку високотехнологічного сектору в Україні на рівні регіональної економіки.

Основні результати дослідження. Світовий досвід засвідчує, що значний ресурс розвитку високотехнологічного (ВТ) сектору¹ [6] – ВТ-промислових виробництв товарів і наукомістких послуг (НМП) – можна мобілізувати на рівні регіональної економіки (РЕ) шляхом застосування відповідних механізмів і створення сприятливого середовища розвитку.

¹ За НАСЕ (Статистичною класифікацією економічної діяльності ЄС), до якої Україна долучилася у 2012 р., за ступенем технологічності та знансвоорієнтованості виділяють сектори економіки:

Високотехнологічні сектори – аерокосмічна промисловість (НАСЕ - 35.3), фармацевтика (24.4); обчислювальна та офісна техніка (30), електрокомунікаційна промисловість (32), наукове обладнання (33);

Середньо високотехнологічні сектори – електромашинобудування (31), автомобілебудування (34), хімічна промисловість (крім фармацевтики) (24 без 24.4), інше транспортне обладнання (35.2+35.4+35.5), неелектричне машинобудування (29);

Знансвоінтенсивні високотехнологічні послуги – пошта та телекомунікації (64); комп'ютеризація та пов'язані з нею види діяльності (72), НДДКР (73);

Знансвоінтенсивні ринкові послуги (зокрема фінансове посередництво та високотехнологічні послуги) – водний транспорт (61), повітряний транспорт (62), послуги з нерухомістю (70), оренда обладнання без оператора та оренда особистих товарів (71), інші види комерційної діяльності (74);

Знансвоінтенсивні фінансові послуги – фінансове посередництво (крім страхування та пенсійного фінансування) (65), страхування та пенсійне фінансування (без обов'язкового соцзабезпечення) (66), допоміжна діяльність з фінансового посередництва (67);

Інші знансвоінтенсивні послуги – освіта (80); охорона здоров'я, соцробота (85); рекреаційна, культурна, спортивна діяльність (92).

Пріоритетний розвиток ВТ-сектору важливий для РЕ, бо саме на цьому рівні поєднуються інтереси усіх учасників процесу – громади, бізнесу, держави. При цьому зовнішні ефекти «технологічного переливу» кумулятивно впливають на соціально-економічний, технологічний, інтелектуальний, інфраструктурний потенціал РЕ. І це у підсумку коштує суспільству менших витрат, ніж якби цей процес реалізовувався б поодиноці. Це збільшує конкурентоспроможність РЕ за рахунок самопідтримуючого синергетичного ефекту розвитку, адже мультиплікативне збільшення валового регіонального продукту (ВРП) супроводжується зростанням доходів і витрат громади, бюджетів усіх рівнів, збільшенням потреб у ВТ-товарах і НМП. Громада отримує рост рівня життя за рахунок впровадження досягнень НТП, бізнес – ширші можливості отримання прибутків та інвестицій, держава – стабільне суспільство, що динамічно і всебічно розвивається.

В якості кумулятивного ресурсу і об'єкту впливу для розвитку ВТ-сектору розглядається: 1) економічний потенціал ВТ-сектору в РЕ (як середовище) – динаміка та інтенсивність ВРП, його науко- та інноваційно-інвестиційна ємність; роль ВТ-сектору за складовими в секторальній структурі валової доданої вартості (ВДВ), інвестицій, зайнятості, зовнішній конкурентоспроможності РЕ; стан розвитку сервісних галузей-каталізаторів НТП – ІКТ, ІТ; 3) наслідки державної підтримки ВТ-галузей для РЕ з боку виконавчої та представницької влади – створення СЕЗ(ВЕЗ), ТПР, фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, податкових преференцій для ВТ-галузей, інфраструктури підтримки; 4) комерційна успішність ВТ-секторів; 5) соціально-інституційні передумови розвитку – стан ринкових перетворень, розвиток малого і середнього бізнесу; 6) потенціал попиту на ВТ-продукцію, НМП на рівні РЕ; 7) стан формування знансвоорієнтованої РЕ:

Таблиця 1

Структура, динаміка та наукоємність ВРП регіонів України

	Регіональна структура ВРП, %		ВРП на зайнятого, тис. грн.			ВРП на зайнятого до середнього показника по країні, %			Темп зростання ВРП за період, раз		Частка витрат на фінансування НДР у ВРП, %		
	2005	2010	2005	2008	2010	2005	2008	2010	2004-2008	2004-2010	2005	2008	2010
Україна	100,0	100	21,3	45,2	53,4	100,0	100,0	100,0	1,22	1,08	1,2	0,8	0,8
АРК	2,9	3,0	14,2	29,8	35,8	66,4	65,9	67,1	1,29	1,21	0,7	0,5	0,5
Вінницька	2,3	2,2	14,1	27,7	34,0	66,1	61,3	63,6	1,22	1,13	0,4	0,3	0,2
Волинська	1,5	1,3	15,2	29,1	33,3	71,4	64,5	62,3	1,28	1,10	0,2	0,1	0,1
Дніпропетровська	9,3	10,7	26,2	66,3	75,3	122,7	146,6	141,0	1,19	1,05	1,3	0,7	0,6
Донецька	13,1	11,9	27,3	55,0	65,0	128,0	121,7	121,7	1,07	0,97	0,5	0,4	0,4
Житомирська	1,7	1,7	13,0	26,4	33,5	61,0	58,4	62,6	1,15	1,15	0,1	0,1	0,1
Закарпатська	1,5	1,4	12,2	23,9	28,8	57,0	52,9	53,9	1,18	1,04	0,2	0,2	0,2
Запорізька	4,5	3,9	23,6	49,9	51,8	110,6	110,4	96,9	1,22	0,99	1,2	1,0	1,0
Івано-Франківська	2,2	1,9	18,4	33,0	38,6	86,3	73,0	72,2	1,07	0,96	0,3	0,3	0,3
Київська	3,5	4,2	19,4	44,8	59,3	91,0	99,2	111,0	1,29	1,21	0,6	0,5	0,5
Кіровоградська	1,6	1,5	15,0	30,4	36,5	70,4	67,3	68,4	1,20	1,09	0,3	0,2	0,2
Луганська	4,5	4,2	18,7	40,2	44,9	87,6	89,0	84,0	1,09	0,97	0,4	0,3	0,3
Львівська	3,9	3,8	16,1	32,5	38,0	75,6	72,0	71,1	1,13	1,02	0,9	0,8	0,7
Миколаївська	2,2	2,2	17,7	35,4	44,8	82,9	78,3	83,9	1,14	1,09	2,3	1,2	1,0
Одеська	4,7	5,0	20,2	44,0	51,6	94,6	97,4	96,6	1,23	1,09	0,6	0,4	0,4
Полтавська	4,1	4,1	26,2	49,3	68,7	122,8	109,1	128,6	1,08	1,02	0,2	0,2	0,1
Рівненська	1,6	1,5	15,7	29,4	33,7	73,7	65,1	63,1	1,13	1,05	0,1	0,1	0,1
Сумська	1,8	1,7	14,7	29,8	36,9	68,9	66,0	69,1	1,16	1,01	1,3	0,8	0,6
Тернопільська	1,2	1,2	12,1	25,0	29,5	56,6	55,3	55,2	1,29	1,22	0,2	0,1	0,1
Харківська	5,8	6,0	19,7	45,2	51,5	92,5	100,1	96,4	1,23	1,08	3,2	2,3	2,5
Херсонська	1,5	1,4	12,9	26,0	32,0	60,6	57,4	59,9	1,14	1,08	0,3	0,3	0,3
Хмельницька	1,8	1,7	13,6	27,0	31,2	63,6	59,8	58,3	1,12	1,02	0,1	0,1	0,0
Черкаська	2,0	2,1	15,6	32,8	39,6	73,0	72,5	74,1	1,38	1,25	0,3	0,3	0,2
Чернівецька	1,0	0,9	11,7	23,2	25,9	54,8	51,3	48,4	1,22	1,09	0,4	0,3	0,4
Чернігівська	1,7	1,6	14,7	29,8	35,4	69,0	65,8	66,3	1,13	1,01	0,4	0,3	0,2
м. Київ	17,5	18,2	57,0	119,4	141,7	267,2	264,1	265,2	1,46	1,21	2,7	1,9	1,9
м. Севастополь	0,6	0,7	15,6	33,7	42,9	73,3	74,6	80,4	1,34	1,27	2,7	1,9	1,4

Джерело: [7].

Аналіз динаміки ВРП (Таблиця 1) показав, що в Україні у 4-х РЕ ВРП вироблявся інтенсивніше (темно-сірий фон), оскільки ВРП на зайнятого значно більший, ніж по країні. В регіональній структурі виробництва на ці РЕ разом припадає 30% ВРП країни. Ще в 6-ти РЕ (світло-сірий фон) показник на середньому рівні (25% ВРП країни). Решта – відстає. Порівняно більша інтенсивність виробництва ВРП дозволила цим РЕ проявити високий і достатній рівень резистентності до наслідків світової фінансово-економічної кризи і зберегти здебільшого високі темпи розвитку. Чинниками цього можна вважати порівняно високий рівень наукоємності ВРП (у РЕ-лідерів – Харківська область та м. Київ – 2-3% ВРП (що співставно з середнім рівнем фінансування R&D ЄС-27 і таких технологічно розвинених країн, як Франція, Австрія) і структура ВДВ РЕ, в якій значна частка належить ВТ-ринковим і фінансовим послугам (НПМ); ряд інших чинників, у т.ч. зростання ефективності агро-сектору в рамках відкритої економіки тощо.

Структурі ВДВ РЕ відповідає структура інвестицій в основний капітал РЕ. Частки інвестицій в основний капітал більші, ніж частки в ВДВ, формують майбутню структуру виробництва з акцентом на промисловість (відповідно 28,8-25,3% і 32,8-32,9%), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (9,9-11,3% і 21,0-16,9%), діяльність транспорту та зв'язку (10,1-11,5% і 14,0-16,2%) в цілому та по регіонах [7].

Сектор НМП відіграє значну роль у технологічному розвитку РЕ, оскільки потребує інтенсивного розвитку каталізаторів технологічного прогресу – інформаційно-комунікаційних (ІКТ) та інформаційних технологій (ІТ), ВТ-виробництв, суміжних галузей та решти сервісних секторів. Всі вони вимагають кваліфікованого персоналу, розвитку освіти. Так, за результатами разового державного статистичного спостереження² від 25.04.2011 р. вищий рівень комп'ютеризації мали грошове посередництво (98,6% обстежених), виробництво фільмів, радіомовлення та телебачення (91,6%) [8].

Передумовами ширшого розвитку ІКТ також стають законодавчі ініціативи державної і регіональної влади. Так, після прийняття Кабінетом Міністрів України постанови №546 від 6 червня 2012 р. про створення електронного (е-) реєстру пацієнтів, медичні установи всіх форм власності зобов'язані вносити в єдину базу даних інформацію про осіб, які звернулися в заклад охорони здоров'я, де надана допомога, її вид, лікарські засоби та вироби медичного призначення, закуплені за кошти державного та місцевих бюджетів. З 1 вересня 2012 р. в Україні діє новий Держстандарт початкової освіти, який передбачає ширшу комп'ютеризацію. Так, на один шкільний комп'ютер в Україні припадає 28 школярів, у США, ЄС – 7-5. За стандартом освіти м. Києва міська влада зобов'язалася забезпечити кожного вчителя ноутбуком [9]. НБУ зареєстрував законопроект "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо функціонування платіжних систем та розвиток безготівкових розрахунків)" (№ 10656), має намір законодавчо пришвидшити розвиток інфраструктури обігу е-грошей. Внаслідок цього зросте потреба в комп'ютерах різного роду, терміналах, спеціалістах з їх обслуговування, програмному забезпеченні (ПЗ), захисті інформації. Лікарі, вчителі, продавці пройдуть навчання для роботи з ПЗ, технікою. Зростуть потреби в послугах зв'язку, доступі до Інтернету в сільській місцевості, провайдингу, розвитку хмарних (cloud) структур, їх інфраструктури та технологій. ІКТ-інфраструктуру можна буде використувати і в інших ВТ-цілях, таких як агроконсалтинг, ветеринарія, фінансові та інші бізнес-послуги.

Аналіз дозволяє зробити висновок про те, що на даний час в Україні в значній мірі сформовані передумови самопідтримуючого випереджаючого розвитку регіональних і мезорегіональних осередків секторів НМП, що **формуєть навколо себе принципово нові технологічні платформи (ТП), як комплекс передумов створення і розвитку**, що включає в себе належну освіту виробників і користувачів, відповідний рівень доходів населення, що формуєть платоспроможний попит; розвинену інфраструктуру; відповідний рівень цін і прибутків підприємств, що забезпечують розширене відтворення і широкий інтерес інвесторів, у т.ч. венчурних, іноземних, вітчизняних; конкурентне ринкове середовище, що регулюється державою, яка стимулює та регулює розвиток секторів-провідників НТП – ІКТ, ІТ; місцева влада стимулює пріоритети розвитку цих галузей та підприємств, як платників податків, джерел формування доходів громади, споживачів НМП.

В 2008-2010 рр. це: в секторі «Операції з нерухомим майном» – Дніпропетровська, Донецька, Київська, Львівська, Харківська області та м. Київ (Таблиця 2, світло-сірий фон); в «Діяльності у сфері інформатизації» – Дніпропетровська, Львівська, Харківська області та м. Київ; в «ремонті і технічному обслуговуванні офісної та електронно-обчислювальної техніки» – Автономна Республіка Крим (АРК), Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська області та м. Київ; у т.ч. в 2010 р. за підсекторами лідери в «консультуванні з інформатизації» – м. Київ; в розробці ПЗ та консультування в цій сфері – м. Київ, Дніпропетровська, Львівська, Харківська області; обробці даних – ті ж; в «діяльності, пов'язаній з банками даних» – м. Київ; «іншій діяльності у сфері інформатизації» – АРК, Харківська область та м. Київ [15]. Найбільші витрати на інформатизацію ділових підприємств – в найбільш економічно розвинутих регіонах (жирний шрифт), в структурі витрат на ці цілі зросли витрати на ПЗ, системну інтеграцію та інші послуги інформатизаційного аутсорсингу, що свідчить про збільшення спеціалізації. В решті регіонів більше витрати на обчислювальну техніку [10].

ІТ – важлива складова формування суспільства знань, оскільки за інтенсивного розвитку ринкових відносин стає важливим елементом ефективного управління. За експертними оцінками ІТ-ринок був і залишається найбільш динамічним і перспективним для України, оскільки розвиток цієї індустрії сприятиме переходу національної економіки до 6-го і 7-го технологічного укладу. При цьому ІТ-галузь висококонкурентна і має значний експортний потенціал (Таблиця 3).

Лідери в «дослідженнях і розробках» – Дніпропетровська, Донецька, Харківська області, м. Київ; «діяльності у сфері права, бухгалтерії, аудиту; консультування з комерційної діяльності та управління» – Донецька область, м. Київ; в «діяльності у сфері інжинірингу, геології та геодезії» – АРК, Дніпропетровська, Донецька, Харківська області, м. Київ; в «технічних випробуваннях та дослідженнях» – Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Одеська, Харківська області, м. Київ; в «рекламній діяльності» – м. Київ; в «підборі та забезпеченні персоналом» – Дніпропетровська, Одеська, Сумська, Харківська області, м. Київ; в «проведенні розслідувань та забезпеченні безпеки» – АРК, Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Одеська, Харківська області, та м. Києві; у вищій освіті – АРК, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Львівська,

² За рекомендованими Євростатом видами економічної діяльності.

Регіональна структура знансвоїтенсивних високотехнологічних, ринкових, фінансових та інших високотехнологічних послуг (НМП) у 2 010 р.

	Усього послуги		У т.ч. у складі виду послуг країни, %												
	млрд. грн.	регіональна структура, %	у т.ч. усі НМП	Операції з нерухомим майном	Діяльність у сфері інформаційних технологій	Діяльність у сфері інженерингу, геології та геодезії	Технічні випробування та дослідження	Рекламна діяльність	Підбір та забезпечення персоналом	Проведення розслідувань та забезпечення безпеки	Вища освіта	Діяльність в сфері охорони здоров'я людини			
Україна	257,1	100,0	30,0	9,5	2,7	0,2	1,8	2,2	3,7	0,4	4,0	0,3	1,7	0,8	2,6
АРК	8,7	3,4	35,5	2,4	1,0	1,7	0,9	0,5	1,8	2,5	0,7	0,3	2,0	5,9	25,0
Вінницька	4,0	1,6	20,4	1,0	1,2	0,7	1,4	0,1	1,0	0,9	0,4	0,0	0,8	2,5	2,8
Волинська	2,1	0,8	21,6	1,2	0,2	1,2	0,0	0,0	0,0	1,8	0,1	0,0	0,9	1,4	0,6
Дніпропетровська	13,8	5,4	39,5	7,9	5,5	2,5	20,7	2,9	6,4	16,4	2,1	0,3	13,9	7,0	3,5
Донецька	15,8	6,1	35,1	10,1	2,3	6,3	6,7	2,8	12,1	14,3	1,3	29,5	5,9	0,0	5,2
Житомирська	2,4	0,9	20,5	0,8	0,5	0,7	0,0	0,1	0,8	0,9	0,3	0,0	0,9	1,2	0,9
Закарпатська	2,3	0,9	26,7	1,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,6	1,0	0,0	0,1	0,7	1,1	3,3
Запорізька	5,0	1,9	41,0	2,2	1,6	1,6	12,8	0,7	1,7	5,1	1,3	0,8	1,4	4,6	3,8
Івано-Франківська	2,3	0,9	18,6	0,4	0,2	0,4	0,7	0,3	1,4	1,4	0,0	0,0	0,7	1,8	0,6
Київська	14,7	3,1	14,7	5,0	0,7	1,0	1,7	4,2	1,5	0,8	1,7	0,1	2,8	2,1	1,1
Кіровоградська	2,9	1,1	11,3	0,6	0,3	0,4	0,2	0,1	0,6	1,8	0,1	0,0	0,8	1,1	0,2
Луганська	3,6	1,4	36,3	1,8	0,6	2,5	2,0	0,4	4,0	3,4	0,3	0,2	3,0	0,7	1,4
Львівська	11,4	4,4	30,2	4,0	6,0	4,7	2,2	1,2	3,7	4,2	1,0	0,1	5,3	7,9	14,1
Миколаївська	6,1	2,4	14,1	1,1	0,7	2,8	2,3	0,5	1,3	4,7	0,1	0,5	1,4	2,5	0,9
Одеська	22,2	8,6	13,4	5,8	1,9	3,9	1,8	1,7	2,7	6,7	1,3	11,1	5,3	3,1	5,5
Полтавська	3,0	1,2	43,9	1,3	0,7	2,4	0,8	0,3	3,4	3,4	0,7	0,3	2,2	6,2	3,1
Рівненська	2,6	1,0	19,4	1,0	0,3	0,9	0,2	0,1	0,7	1,0	0,1	0,0	0,6	3,5	0,7
Сумська	1,8	0,7	29,9	0,8	0,2	1,0	0,8	0,2	1,3	1,1	0,1	4,6	1,5	0,2	0,5
Тернопільська	1,4	0,6	27,2	0,8	0,2	0,2	0,2	0,0	0,6	0,9	0,0	0,0	0,9	1,4	0,5
Харківська	9,9	3,9	49,8	8,1	6,3	2,2	13,8	2,4	9,6	12,5	1,9	6,9	3,8	3,3	2,9
Херсонська	2,6	1,0	21,3	1,0	0,4	2,0	0,1	0,3	0,6	0,8	0,1	0,2	1,3	1,1	1,2
Хмельницька	1,8	0,7	28,2	1,0	0,2	0,8	0,1	0,1	0,8	1,4	0,1	0,0	0,5	1,8	1,1
Черкаська	3,3	1,3	15,9	0,9	0,3	1,2	0,5	0,2	1,0	0,3	0,1	1,5	0,9	2,4	0,7
Чернівецька	1,3	0,5	27,3	0,8	0,2	0,3	0,3	0,1	0,4	0,6	0,0	0,1	0,2	2,0	0,3
Чернігівська	2,4	0,9	18,2	0,7	0,3	0,7	0,4	0,2	0,8	0,4	0,1	0,0	1,2	1,5	0,4
м. Київ	91,3	35,5	40,0	37,5	67,9	57,3	28,3	80,0	37,3	10,3	86,1	42,2	40,6	28,0	19,0
м. Севастополь	2,1	0,8	24,1	0,9	0,2	0,4	0,8	0,2	1,4	1,5	0,1	0,9	0,1	0,3	0,6

Розраховано за: [10].

Полтавська області, м. Київ; охороні здоров'я – АРК, Донецька, Львівська, Миколаївська області, м. Київ; вищій освіті – м. Київ, Львівська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська області. Послуги в цих секторах конкурентні і на зовнішньому ринку, про що свідчить їх висока (жирний шрифт) частка в експорті послуг регіону (Таблиця 3). В більшості регіонів це послуги операцій з нерухомістю, здавання під найм, юридичним особам – в Харківській області (51,5-58,5%); освіти – найбільше у Вінницькій, Луганській,

Полтавській, Чернівецькій областях; охорони здоров'я, соціальної допомоги – найбільше – в АРК, Львівській області; фінансової діяльності – в Дніпропетровській (60,9-70,5%), Харківській (50,6-18,6%) області.

Питома вага сектора ВТ- і середньо високотехнологічних (СВТ) виробництв³ в економіці та промислового регіону за обсягом продукції, зайнятими, його продуктивність характеризує інтенсивність вектору технологічного розвитку промислового виробництва РЕ. Зменшення ролі цих секторів значною мірою пов'язане з тим, що вони здебільшого **використовують попередні ТП**: освіта спеціалістів; НДДКР-комплекс; незавершеність реформування власності; структурні проблеми, коли основними профіт-джерелами виступає не ВТ-, СВТ-виробництво, а оренда, фінансові інвестиції, оптимізація податків, тіньове підприємництво, тому мотивація збільшення конкурентоспроможності через технологічні зміни недостатня; фінансові результати унеможливають прихід інвестицій і нормальний процес відтворення; недорозвинута фінансова інфраструктура (лізингові, страхові компанії), особливо важлива, оскільки продукція здебільшого вартісна.

Таблиця 3

Частка НМП у складі експорту послуг регіону у 2010 р., %¹

	в переробній промисловості	операцій з нерухомістю, здавання в найм, послуги, юрособам	у сфері освіти	в охороні здоров'я та соціальній допомозі	у фінансовій діяльності	діяльність у сфері інформатизації	у т.ч.:					
							консультування з інформатизації	розробка ПЗ, консультування в цій сфері	обробка даних	діяльність, пов'язана з банками даних	ремонт і техобслуговування офісної та обчислювальної техніки	інша діяльність у сфері інформатизації
Україна	10,1	20,2	1,4	1,3	7,7	30,6	44,3	35,7	51,1	1,6	10,3	4,4
АРК	6,6	4,8	1,5	13,1	-	25,4	59,2	43,2	44,2	0,3	6,2	0,1
Вінницька	36,8	40,6	11,8	4,5	-	62,4	-	88,2	-	-	-	-
Волинська	24,9	2,5	0,1	1,5	3,1	4,8	54,1	16,4	-	-	-	-
Дніпропетровська	1,4	12,8	0,9	-	74,2	37,8	2,2	56,6	35,9	1,2	1,1	-
Донецька	10,8	26,3	1,0	-	0,8	0,4	-	1,4	5,7	-	-	3,5
Житомирська	16,6	28,9	0,2	0,9	0,3	58,2	7,2	80,1	76,4	-	-	55,2
Закарпатська	16,1	2,2	0,1	2,8	0,8	12,9	76,6	14,9	-	-	-	-
Запорізька	64,3	19,6	2,1	0,2	1,4	22,7	9,4	10,1	63,9	-	-	-
Івано-Франківська	61,9	1,8	2,8	-	-	-	6,9	-	-	-	-	1,2
Київська	7,9	4,2	-	-	-	2,5	5,6	3,0	-	-	-	-
Кіровоградська	-	4,7	2,1	-	-	9,3	-	41,0	-	-	-	-
Луганська	30,0	24,1	5,4	-	-	9,1	-	44,5	31,8	0,9	-	-
Львівська	2,5	38,5	3,5	17,2	0,1	74,9	63,5	86,4	75,2	19,6	-	-
Миколаївська	11,1	-	-	-	-	10,4	11,6	19,0	48,7	-	-	-
Одеська	1,7	5,1	0,8	1,0	0,1	27,3	62,8	35,7	52,0	0,4	-	-
Полтавська	15,3	27,9	15,3	2,0	-	10,5	28,3	8,0	53,7	-	0,6	-
Рівненська	45,4	2,3	-	-	-	3,3	-	11,2	-	0,5	-	-
Сумська	58,7	5,2	21,7	27,5	-	1,8	29,4	-	-	-	-	-
Тернопільська	2,0	0,2	8,7	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-
Харківська	4,5	58,8	12,8	0,1	11,0	36,7	48,6	32,4	78,5	3,1	-	-
Херсонська	48,5	4,2	0,1	1,2	-	14,1	-	34,7	60,7	-	2,1	-
Хмельницька	72,1	2,3	0,1	0,1	-	5,9	-	16,9	-	-	-	54,9
Черкаська	25,1	21,5	1,1	-	-	15,7	-	39,9	-	-	-	-
Чернівецька	1,0	12,2	21,6	-	-	32,1	-	8,5	96,0	-	-	-
Чернігівська	-	54,3	6,0	0,1	0,6	21,5	-	61,9	-	-	-	-
м. Київ	6,4	29,5	0,3	0,1	8,2	27,7	46,3	24,3	49,1	1,5	17,6	-
м. Севастополь	23,6	12,3	0,1	1,1	1,9	73,2	83,6	-	100,0	-	-	-

¹ за класифікацією послуг ЗЕД.
Розраховано за: [10, 11].

Хоча в цьому секторі є позитивні явища. Так, в складі обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) в 2008-2009 рр. високу частку ВТ- і СВТ-продукції і працівників (Таблиця 4, темно-сірий фон) мали Закарпатська, Запорізька, Полтавська і Черкаська, Сумська області, достатньо високу (світло-сірий фон) – АРК, Волинська, Луганська і Одеська області. В складі промисловості найбільшу частку ВТ-продукції мали Закарпатська, Кіровоградська, Харківська і Черкаська області та м. Київ. У 2008-2009 рр. кількість працівників ВТ-сектора

³ Див. виноску №1.

Частка ВТ- та СВТ-виробництва у реалізованій продукції, роботах, послугах економіки та промисловості регіону, їх продуктивність та зовнішня конкурентоспроможність¹

	Частка ВТ- виробництва в реалізованій продукції, роботах, послугах регіону		Частка ВТ-1 виробництва в кількості найманих працівників регіону		Кількість найманих працівників, вкл. штатних та позаштатних за секторами, тис. осіб		СВТ- Зміна 2008-2009, 2009%		ВТ- Зміна 2008-2009, 2009%		СВТ- Зміна 2008-2009, 2009%		Частка в кількості найманих працівників (вкл. позаштатних)		Обсяг реалізованої продукції на працівника, тис. грн.		Фармацевтика		Хімічна (без фармацевтики)		Машинобудування		
	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2010
Україна	4,3	14,7	1,7	13,0	93,3	-2,9	655,3	-12,5	9,1	1,1	24,7	3,1	21,6	334,7	266,3	163,2	169,4	0,2	0,4	8,2	7,0	16,1	17,2
АРК	7,5	27,4	0,6	26,8	1,0	4,0	19,1	-12,3	6,7	0,3	26,3	1,3	25,0	52,4	70,4	54,5	118,5	-	-	51,8	53,4	23,6	19,9
Вінницька	4,0	10,3	1,4	8,9	1,7	-5,6	11,2	-13,8	5,8	0,8	17,5	2,3	15,2	50,2	73,9	74,4	67,5	0,2	0,1	1,1	1,9	10,5	6,6
Волинська	2,3	13,4	1,0	12,4	1,2	-11,3	7,7	-15,1	6,9	0,9	20,0	2,7	17,3	86,1	54,8	33,8	61,6	-	-	8,2	7,8	46,1	42,4
Дніпропетровська	3,6	9,8	0,2	9,6	2,5	-22,9	60,1	-16,1	8,1	0,3	16,9	0,7	16,2	118,2	113,1	53,2	104,7	-	-	3,7	4,4	7,6	7,9
Донецька	5,3	13,1	0,4	12,7	10,9	149,9	90,3	-12,4	10,5	1,1	20,2	2,2	18,0	107,1	105,7	225,2	116,6	-	-	5,8	3,1	10,6	9,5
Житомирська	5,4	12,8	2,5	10,2	1,7	-6,7	9,0	-14,3	6,1	0,9	14,9	2,3	12,6	53,4	41,1	95,2	68,0	0,4	0,6	1,7	1,7	15,0	11,4
Закарпатська	12,5	41,7	7,7	34,0	4,5	-14,4	9,4	-7,2	11,1	3,6	27,6	9,0	18,6	45,8	42,9	59,8	123,1	-	-	2,3	2,5	59,9	58,1
Запорізька	14,6	26,1	0,8	25,4	5,5	-3,7	55,9	-17,6	16,5	1,5	34,7	3,1	31,6	76,8	113,0	46,6	110,4	-	-	3,2	3,0	33,3	39,8
Івано-Франківська	4,7	13,3	0,3	13,0	0,8	-21,0	6,7	-24,2	5,5	0,6	13,8	1,5	12,3	69,1	77,1	27,8	60,3	0,1	0,2	24,2	12,1	18,8	13,8
Київська	2,7	9,3	1,3	8,0	1,7	-19,2	13,0	-24,8	4,8	0,6	13,9	1,6	12,3	100,1	107,9	141,2	110,3	0,4	0,3	4,4	3,9	11,6	6,9
Кіровоградська	5,6	17,9	6,6	11,3	1,6	-9,1	9,8	-22,7	8,4	1,2	25,0	3,6	21,4	54,1	63,3	189,8	52,4	-	-	12,8	4,6	38,2	40,7
Луганська	6,7	11,1	0,7	10,4	3,0	-13,7	48,0	-11,7	12,0	0,7	21,0	1,2	19,8	67,4	90,0	78,9	74,4	0,1	0,2	12,6	14,8	11,3	11,3
Львівська	3,9	15,3	2,6	12,6	4,5	-8,5	28,4	-10,5	8,2	1,1	23,2	3,2	20,1	62,1	57,0	55,0	56,3	0,2	0,3	4,0	3,1	25,9	33,1
Миколаївська	8,3	24,0	0,3	23,8	0,5	36,0	22,7	-10,3	13,2	0,3	36,2	0,8	35,4	83,6	99,1	53,2	107,5	-	-	27,7	21,7	17,7	26,7
Одеська	3,7	18,9	2,6	16,4	4,0	-10,5	18,7	-9,4	5,8	1,0	28,0	4,9	23,1	103,9	122,5	236,8	204,0	0,2	0,3	29,6	18,7	6,2	4,9
Полтавська	6,2	12,0	0,4	11,6	2,0	-4,7	32,9	-17,7	12,4	0,7	30,5	1,8	28,7	79,7	127,8	43,3	81,1	0,1	0,1	0,1	0,2	33,4	24,9
Рівненська	6,2	14,7	0,4	14,3	0,4	2,5	7,6	2,0	5,8	0,3	15,0	0,7	14,3	46,7	63,6	57,5	107,8	-	0,1	6,5	14,1	10,3	9,0
Сумська	19,8	43,2	0,5	42,7	1,2	-47,4	36,0	-7,3	20,2	0,6	47,1	1,5	45,6	43,8	58,8	33,9	86,3	-	-	22,4	9,3	55,2	65,8
Тернопільська	4,4	15,5	2,5	13,0	1,8	21,4	4,7	1,9	6,1	1,7	17,5	4,9	12,6	51,2	52,3	44,1	84,7	0,4	-	1,4	0,8	32,6	54,0
Харківська	6,8	23,4	4,5	18,9	11,9	-4,4	67,5	-7,8	15,4	2,3	41,5	6,2	35,3	89,3	87,3	104,0	73,3	1,4	1,6	4,2	4,2	48,6	47,0
Херсонська	4,7	16,1	0,6	15,4	0,6	46,5	11,9	-23,9	9,6	0,5	29,4	1,4	28,0	63,4	71,2	51,8	61,7	-	-	3,3	1,3	26,7	30,1
Хмельницька	3,6	9,4	1,1	8,3	1,8	-15,2	10,8	-10,3	7,8	1,1	20,4	3,0	17,4	48,1	61,2	38,2	45,7	-	-	9,4	12,2	31,0	29,6
Черкаська	13,7	32,2	3,4	28,8	3,6	-8,8	15,6	-16,2	10,1	1,9	28,9	5,4	23,5	67,0	102,5	104,7	197,3	-	-	51,3	44,5	10,9	7,5
Чернівецька	2,5	10,6	1,1	9,6	0,4	-10,9	2,4	-4,1	3,4	0,4	11,2	1,4	9,7	46,2	44,9	55,3	69,3	0,2	0,7	1,1	1,8	31,2	23,7
Чернігівська	4,5	10,4	1,5	8,9	2,8	5,8	8,9	-23,6	7,4	1,8	20,5	4,9	15,6	46,8	69,4	34,8	62,4	-	-	3,7	4,0	12,6	10,2
м.Київ	1,7	13,1	5,1	7,9	21,5	-14,2	41,5	1,3	5,5	1,9	34,4	11,8	22,7	222,1	234,7	167,2	128,8	1,2	1,5	6,0	6,3	8,3	9,0
м.Севастополь	4,2	19,5	0,3	19,2	0,2	-0,4	5,4	1,0	9,5	0,4	32,1	1,3	30,8	70,7	64,4	24,1	63,3	-	-	4,1	2,7	52,7	41,2

¹За Класифікатором товарів ЗЕД віднесені: до продукції хімічної промисловості: 28 – продукти неорганічної хімії; 29 – органічна хімічна продукція; 30 – фармацевтична продукція; 31 – добрива; 32 – екстракти дубильні, барвники; 33 ефірні олії, косметичні препарати; 34 – мило, мийні засоби; 35 – білкові речовини; 36 – порох і вибухові речовини; 37 – фото- або кінематографічні товари; 38 – інші продукти хімічної промисловості; 39 – полімерні матеріали, пластмаси; 40 – каучук, гума; до машинобудівної продукції: 84 – котли, машини, апарати механічні пристрої; 85 – електричні машини і устаткування; 86 – залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання; 87 – наземні транспортні засоби, крім залізничних; 88 – аеронавігаційні або космічні апарати; 89 – плавучі засоби морські або річкові; 90 – прилади і апарати; 91 – годинники. Розраховано за: [11, 12]

майже в усіх регіонах впала, найбільше у Сумській (на 50%), зросла – у Донецькій області (у 1,5 рази) внаслідок світової фінансово-економічної кризи, погіршення світової і внутрішньої кон'юнктури цих галузей і через структурні проблеми сектору. Скорочення працівників відбулося майже в усіх регіонах і у СВТ-секторі.

Однак, для ряду регіонів РЕ показник зайнятості у ВТ-секторі кращий від показника ЄС-27 (в 2009 р. 1,1%, в Німеччині – 1,8%, найбільший – в Ірландії – 3,0% в середньому, проте в осередках технологічного розвитку показники вищі) [13]. Це свідчить про значний потенціал ВТ-виробництва, для розвитку якого необхідний комплекс заходів на рівні держави, РЕ.

Ефективність виробництва характеризує обсяг реалізованої продукції на працюючого, за яким ВТ і СВТ-виробництва здебільшого не мали переваг, порівняно з іншими галузями економіками та видами промислової діяльності (Таблиця 4), що свідчить про структурні проблеми. Більш високий виробіток на працівника, ніж в середньому по сектору, спостерігався у ВТ-виробництвах м. Києва (жирний шрифт), Одеської області, у СВТ-виробництвах – в Одеській, Закарпатській, Волинській, Черкаській областях. При цьому ВТ- і СВТ-продукція в ряді випадків конкурентоспроможна на зовнішньому ринку висока (жирний шрифт) – в хімічній промисловості (без фармацевтики) в АРК, Черкаській області, достатня (сірий фон) – в Івано-Франківській, Миколаївській, Сумській областях; відповідно, в машинобудуванні – в Сумській Закарпатській, Харківській, Волинській, Кіровоградській, Запорізькій та інших областях.

Інфраструктурний і комерційний потенціал РЕ значною мірою формує ступінь розвитку складової ІКТ – сфери послуг пошти і зв'язку. Динаміка і структура послуг пошти та зв'язку за видами, технічна оснащеність, забезпеченість послугами клієнтів характеризують рівень і якість інфраструктурного забезпечення РЕ (Таблиця 5). Спільні дослідження Єврокомісії та університетів Швеції довели, що збільшення мережі широкопasmового доступу на 10% викликає збільшення ВРП на 1%, а подвоєння швидкості Інтернет збільшує ВРП на 0,3%.

Таблиця 5

Показники діяльності пошти та зв'язку

	Регіональна структура доходів від реалізації послуг, %		у т.ч., у % до обсягу послуг галузі регіону										Забезпеченість послугами зв'язку, абоненти на 100 осіб					
			Комп'ютерний		з нього:				з нього:				мобільного зв'язку		кабельного телебачення		мережі Інтернет	
					доступ до Інтернету		широкопasmовий		Мобільний		стільниковий							
2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	
Україна	100,0	100,0	8,9	9,4	8,0	8,5	7,4	7,9	60,8	61,7	60,8	61,7	117,3	121,4	7,5	7,6	8,0	9,1
АРК	1,7	1,8	12,0	12,7	11,5	12,2	10,9	11,7	40,7	44,3	40,7	44,3	117,4	130,3	5,4	5,7	4,2	5,3
Вінницька	3,5	3,6	4,8	5,4	4,6	5,2	4,5	5,2	79,0	79,4	78,9	79,4	89,8	94,8	3,1	4,5	5,3	6,7
Волинська	1,1	1,1	7,2	7,7	6,7	7,2	6,6	7,2	59,2	60,3	59,2	60,3	101,1	107,2	5,6	4,8	4,4	5,2
Дніпропетровська	4,9	4,4	10,3	10,5	10,0	10,2	9,9	10,2	55,1	52,7	55,1	52,7	105,8	98,0	13,4	13,3	6,8	7,4
Донецька	4,6	4,7	13,2	15,2	12,6	14,5	11,0	14,4	49,7	49,1	49,7	49,0	117,2	122,6	7,3	6,9	4,3	6,3
Житомирська	2,8	2,9	2,9	3,0	2,6	2,8	2,5	2,7	79,5	80,1	79,5	80,1	99,2	104,7	6,6	7,1	3,2	3,0
Закарпатська	1,3	1,3	7,3	8,4	6,5	7,6	6,3	7,5	63,7	64,9	63,7	64,9	108,5	113,0	4,1	4,0	2,8	3,1
Запорізька	2,0	2,1	12,6	13,4	12,2	13,0	11,7	12,4	42,2	44,7	42,1	44,7	87,6	96,1	7,2	8,0	5,5	7,3
Івано-Франківська	1,4	1,4	6,1	6,9	5,8	6,6	5,7	6,5	62,6	62,0	62,6	62,0	89,7	96,7	2,9	2,8	2,6	3,0
Київська	4,3	4,5	2,9	3,2	2,8	3,1	2,6	2,9	80,9	80,7	80,5	80,5	110,1	116,0	3,7	3,9	2,9	4,2
Кіровоградська	0,9	0,9	7,9	8,5	7,6	8,2	7,3	7,8	47,8	50,5	47,8	50,5	81,2	86,7	5,3	5,2	2,8	3,3
Луганська	2,0	2,0	7,4	8,7	6,9	8,2	6,4	7,2	49,4	50,4	49,4	50,4	111,3	118,8	7,1	8,2	2,8	3,7
Львівська	3,5	3,4	12,1	13,3	11,5	12,6	11,0	12,3	52,4	53,4	52,4	53,4	92,3	100,9	6,1	5,4	6,5	7,3
Миколаївська	1,6	1,6	6,4	6,9	6,1	6,6	6,0	6,5	65,3	65,7	65,3	65,7	115,3	122,4	5,9	7,1	7,3	6,7
Одеська	4,8	5,1	13,9	16,5	13,7	16,4	8,2	8,2	52,5	50,4	52,4	50,2	110,4	117,9	5,0	5,2	20,4	29,5
Полтавська	1,6	1,5	10,8	11,9	9,5	10,6	9,1	10,3	46,4	46,6	46,4	46,6	104,0	111,1	9,6	9,7	5,3	6,5
Рівненська	1,2	1,2	7,7	8,1	7,4	7,8	7,3	7,8	59,6	59,8	59,6	59,8	86,0	91,1	3,6	3,8	4,2	4,6
Сумська	1,1	1,0	9,6	10,4	9,2	10,1	9,0	9,7	47,6	48,0	47,6	48,0	94,5	103,1	11,9	12,2	5,5	6,3
Тернопільська	1,2	1,2	9,5	10,5	9,0	10,0	6,7	7,6	55,7	56,8	55,7	56,8	76,5	79,6	5,1	4,9	5,0	5,8
Харківська	4,1	4,2	11,1	12,0	10,7	11,5	10,5	11,4	49,7	50,9	49,7	50,8	123,3	133,3	8,4	8,8	8,8	9,5
Херсонська	1,2	1,2	9,1	10,3	8,9	10,1	8,3	9,6	60,2	59,9	60,2	59,9	122,4	128,9	5,1	5,5	5,2	6,4
Хмельницька	1,4	1,4	8,1	9,2	7,8	8,9	7,4	8,5	56,3	57,4	56,3	57,4	75,2	79,5	5,0	5,1	4,4	5,6
Черкаська	3,0	3,0	3,0	3,2	2,9	3,0	2,5	2,6	79,5	80,6	79,5	80,6	107,9	114,4	5,6	5,5	3,7	4,1
Чернівецька	1,0	1,0	7,9	8,9	7,6	8,6	7,3	8,3	55,6	56,1	55,6	56,0	113,4	118,5	2,7	2,6	3,3	4,4
Чернігівська	2,6	2,6	3,2	3,8	3,1	3,6	3,0	3,5	78,2	78,8	78,2	78,8	127,2	135,3	6,4	6,6	4,0	5,7
м. Київ	40,7	40,4	9,4	9,4	7,8	7,5	7,5	7,4	62,2	63,9	62,2	63,9	310,1	284,7	19,6	18,8	42,1	39,3
м. Севастополь	0,5	0,5	11,1	11,1	10,4	10,5	10,1	9,8	31,2	36,8	31,2	36,8	125,0	135,8	21,0	21,7	7,8	7,6

Розраховано за: [14]

Так, половина РЕ мала високий і середній рівень забезпечення послугами комп'ютерного зв'язку, крім Житомирської та Київської областей, 11 РЕ мали вищий за середній по країні рівень забезпечення доступу до Інтернету, у т.ч. широкопasmового. Для порівняння, ринки Північної Америки та Західної Європи характеризуються високим рівнем насичення – тут частка проникнення широкопasmового фіксованого доступу перевищує

30%. У 5-ти РЕ послуги мобільного зв'язку, в більшості стільникового, забезпечували до 80% доходів від реалізації послуг пошти та зв'язку.

Звертає увагу значна диспропорційність питомої забезпеченості (на 100 осіб населення) послугами зв'язку: у т.ч. стільникового, в м. Києві майже втричі більша, ніж в решті РЕ; забезпеченість послугами кабельного телебачення в містах Київ та Севастополь втричі більша, ніж в середньому по країні, послугами мережі Інтернет в м. Київ – в 4 рази і в Харківській області – приблизно в 3 рази більша середньої. Такий розкид показників задає діапазон зростання для решти РЕ.

Поточна ситуація і бачення перспектив розвитку пояснюють регіональну структуру прямих іноземних інвестицій за видом діяльності «Діяльність пошти та зв'язку», з яких маже 90% зосереджено в м. Києві [14].

Для суб'єктів підприємництва і потенційних інвесторів ВТ, СВТ-сектору виробництв та НМП важливі фінансові показники, як свідчення їх комерційної успішності (неуспішності), що формують їх інвестиційну привабливість (непривабливість). У всіх випадках фінансова і інвестиційна діяльність значно погіршували фінансові результати операційної (основної) діяльності, проте підприємства від неї не відмовлялися, наприклад, для податкової оптимізації, цілі якої привабливіші від залучення інвестицій (Таблиця 6). Вища рентабельність як операційної, так і усієї діяльності спостерігалася у малотехнологічних і знанневомістких видах діяльності, крім зв'язку, прийнятна – в машинобудуванні, фінансовій діяльності, інформатизації, дослідженнях і розробках, освіті. Це створює передумови їх пришвидшеного ринкового відтворення, розвитку.

Обсяг і структура доходів і витрат домогосподарств, характеризує глибину ринкових трансформацій в суспільстві, оскільки формує мотивацію зростання продуктивності праці, конкурентоспроможності бізнесу, і в решті-решт потенціал попиту на продукцію ВТ-сектору. В цій структурі значна частка соціальних допомог, трансфертів, яка в більшості регіонів перевищує зарплату чи співставна з нею (Таблиця 6, жирний шрифт).

В розвинених країнах в структурі доходів підприємницькі доходи (залежать від конкурентоспроможності бізнесу) і зарплата (залежить від якості праці) мають більшу вагу. Значною є диференціація доходів на особу.

Таблиця 6

Рентабельність видів економічної діяльності

	Операційної ¹		Усієї ²	
	2008	2010	2008	2010
Усього, у т.ч.:	3,9	4,1	-1,5	0,5
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	12,9	23,2	7,4	16,6
Промисловість, у т.ч.:	4,9	3,6	0,4	0,8
добувна	23,5	14,8	13,0	8,8
хімічна та нафтохімічна промисловість	4,7	0,6	-0,8	-2,4
машинобудування	2,9	6,6	-0,6	2,3
Діяльність транспорту та зв'язку, у т.ч.:	6,9	7,2	0,1	1,8
діяльність зв'язку	19,3	15,3	2,7	7,1
фінансова діяльність	5,2	3,2	2,3	4,3
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг, надання послуг підприємцям, у т.ч.:	4,0	-4,2	-3,2	-7,7
діяльність у сфері інформатизації	-0,5	5,1	-2,7	1,7
дослідження і розробки	5,7	3,4	2,0	1,1
діяльність у сферах права, бухгалтерії, інжинірингу; надання послуг підприємцям	12,0	-6,0	5,0	-8,2
Освіта	6,2	6,7	4,0	4,3

¹ основної; ² разом – основної, інвестиційної, фінансової діяльності підприємства.

Джерело: [15].

В структурі витрат в усіх регіонах більшість спрямовується на автономне споживання: 55,1-54,0 % – продовольчі товари (в ЄС – 13,0%), 10% – послуги ЖКГ (в ЄС – 20%), 1/4 – непродовольчі товари та послуги, які є ресурсом попиту ВТ, СВТ-товарів, НМП. Значна частина витрат спрямовується на підсобне господарство (ресурс СВТ-товарів та НМП). Частина доходів акумулюється (купівля акцій і сертифікатів, депозити) і може частково витрачатися на СВТ-товари тривалого користування [7]. В цілому порівняння показників з аналогами технологічно розвинених країн свідчить про недостатній розмір доходів населення для реалізації більш високо-технологічної структури споживання.

Сприятливий підприємницький клімат, у т.ч. ВТ-секторах, значною мірою формується і підтримується на регіональному і субрегіональному рівні при взаємодії регіональної виконавчої влади і органів місцевого самоврядування (ОМС). Рівень фінансового забезпечення програмних заходів з місцевих бюджетів та його структура за джерелами визначає відношення ОМС до проблем розвитку підприємництва, у т.ч. у ВТ-секторі. Коли говорять про зазначене, в першу чергу мають на увазі підтримку МСБ, оскільки на цьому рівні найповніше реалізується ринкова мотивація до саморозвитку підприємців, бізнесу, впровадження новацій і модернізації, як елементів стратегій конкурентоспроможності. МСБ збільшує фінансовий потенціал території за рахунок доходів, які можна спрямувати на придбання продукції та послуг території, значною мірою формує попит на НМП, не кажучи про значну його соціальну роль, незважаючи на меншу ефективність, ніж у великому бізнесі. Так, в 2009-2010 рр. в більшості регіонів на МСБ припадала переважаюча частка продукції, зайнятих, капітальних інвестицій (Таблиця 8).

До елементів, що формують сприятливий підприємницький клімат, умови розвитку і діяльності МСБ в напрямі зростання кількості його суб'єктів шляхом удосконалення системи підтримки МСБ належать: ефективна регуляторна політика, підтримка ділової й інвестиційної активності, активізація фінансово-кредитних й інвестиційних механізмів, залучення суб'єктів підприємництва до інноваційного та ВТ-виробництва, інформаційна підтримка підприємництва за рахунок місцевих бюджетів, розвиток інфраструктури підтримки – бізнес-центрів (БЦ), інкубаторів, інших кластерів, таких як технологічні, наукові та промислові (індустріальні) парки (ІП), наукогради; фінансово-кредитних (страхові, лізингові компанії, кредитні спілки, установи взаємного кредитування, фонди підтримки підприємництва (ФПП), інвестиційні, інноваційні фонди і компанії, агенції з залучення інвестицій, біржі) та інформаційно-консультативних установ, аудиторських фірм.

Таблиця 7

Доходи за джерелами утворення

	Доходи, усього, млрд. грн.		Регіональна структура, %		Наявний дохід ¹				Структура отриманих доходів, %							
					на особу, тис. грн.		у % до середнього по країні рівня		зарплата		Прибуток, змішаний дохід		Соцдопомоги, ін. поточні трансферти		з них соц- допомоги	
	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010
Україна	845,6	1101,0	100,0	100,0	13,7	18,3	100,0	100,0	43,3	41,7	15,5	14,6	37,8	38,5	21,3	21,6
АРК	30,4	39,3	3,6	3,6	11,5	15,2	83,9	83,1	39,8	38,6	15,7	15,4	42,0	41,3	22,7	23,3
Вінницька	25,2	33,4	3,0	3,0	11,7	15,9	85,4	86,9	36,5	33,9	23,9	21,5	36,7	40,4	19,4	23,2
Волинська	14,7	19,2	1,7	1,7	10,6	13,9	77,4	76,0	34,8	32,5	21,9	19,8	40,8	43,9	23,0	24,9
Дніпропетровська	68,4	89,0	8,1	8,1	15,5	20,7	113,1	113,1	49,6	47,6	12,2	11,5	34,6	35,0	21,9	21,3
Донецька	92,2	118,6	10,9	10,8	16,2	21,3	118,2	116,4	47,8	45,7	12,9	12,5	36,8	37,3	24,9	24,8
Житомирська	20,2	26,0	2,4	2,4	12,0	15,6	87,6	85,2	37,4	35,1	18,7	17,9	42,0	43,5	25,2	25,5
Закарпатська	16,0	20,8	1,9	1,9	9,7	12,2	70,8	66,7	35,7	32,7	21,6	19,0	40,9	45,6	20,6	22,7
Запорізька	35,6	45,4	4,2	4,1	15,3	19,9	111,7	108,7	45,9	43,4	16,9	15,9	34,3	35,6	20,6	21,1
Івано-Франківська	20,1	26,5	2,4	2,4	11,3	14,7	82,5	80,3	33,8	30,1	22,3	21,4	41,8	45,0	21,6	22,7
Київська	31,7	42,3	3,7	3,8	14,3	19,3	104,4	105,5	44,2	41,4	16,8	15,4	36,6	38,0	22,9	23,6
Кіровоградська	15,5	20,1	1,8	1,8	11,5	15,2	83,9	83,1	36,6	34,3	18,3	17,6	41,5	42,9	24,3	25,0
Луганська	39,9	51,5	4,7	4,7	13,4	17,8	97,8	97,3	43,5	42,3	11,4	11,1	43,2	42,9	28,6	27,9
Львівська	42,2	55,2	5,0	5,0	12,7	16,6	92,7	90,7	40,9	39,0	17,6	16,2	38,4	40,2	20,6	20,8
Миколаївська	20,0	25,7	2,4	2,3	12,6	16,6	92,0	90,7	42,2	40,0	15,8	15,4	38,6	39,6	21,3	21,9
Одеська	39,4	52,8	4,7	4,8	11,8	16,0	86,1	87,4	42,2	40,0	15,1	15,1	39,1	39,7	20,6	20,4
Полтавська	27,0	34,5	3,2	3,1	13,9	18,0	101,5	98,4	42,7	40,3	16,0	15,8	37,4	38,4	22,9	22,5
Рівненська	16,9	22,2	2,0	2,0	11,1	14,4	81,0	78,7	37,5	34,6	19,9	18,3	40,7	43,6	22,4	23,5
Сумська	19,8	24,7	2,3	2,2	13,2	16,6	96,4	90,7	40,6	37,9	19,2	18,0	37,8	40,1	22,7	23,3
Тернопільська	15,0	19,4	1,8	1,8	10,6	13,6	77,4	74,3	32,6	30,3	20,9	19,3	43,7	46,5	21,8	23,0
Харківська	52,0	67,4	6,1	6,1	14,1	18,4	102,9	100,5	41,4	39,3	17,9	17,4	37,9	38,7	20,2	19,9
Херсонська	16,2	20,8	1,9	1,9	11,2	14,6	81,8	79,8	35,2	32,8	20,6	20,6	41,0	42,3	22,9	22,9
Хмельницька	20,6	26,7	2,4	2,4	11,9	15,5	86,9	84,7	34,2	32,6	22,7	20,8	40,4	42,5	23,3	24,0
Черкаська	20,4	25,9	2,4	2,4	12,0	15,4	87,6	84,2	37,6	36,6	15,7	15,5	41,4	42,4	24,3	25,0
Чернівецька	12,2	15,9	1,4	1,4	9,8	13,2	71,5	72,1	32,2	30,1	21,8	20,3	43,9	45,8	21,5	22,9
Чернігівська	17,9	23,0	2,1	2,1	12,4	16,4	90,5	89,6	39,0	36,6	18,1	16,9	40,2	42,4	24,5	25,3
м. Київ	109,8	145,8	13,0	13,2	25,0	37,6	182,5	205,5	54,3	56,2	7,6	6,8	31,4	28,1	12,5	12,1

¹ максимальний дохід, який може бути використаний домогосподарствами на придбання споживчих товарів, оплату послуг, включають зарплату, прибуток, змішаний дохід, сальдо доходів від власності, соціальні допомоги, інші одержані поточні трансферти без сплачених, зокрема поточних податків на доходи та майно. Розраховано за: [7].

Однак, у 2009-2011 рр. майже всі види інфраструктури підтримки підприємництва зазнали скорочення (рис. 1), зокрема через зменшення бюджетної підтримки.

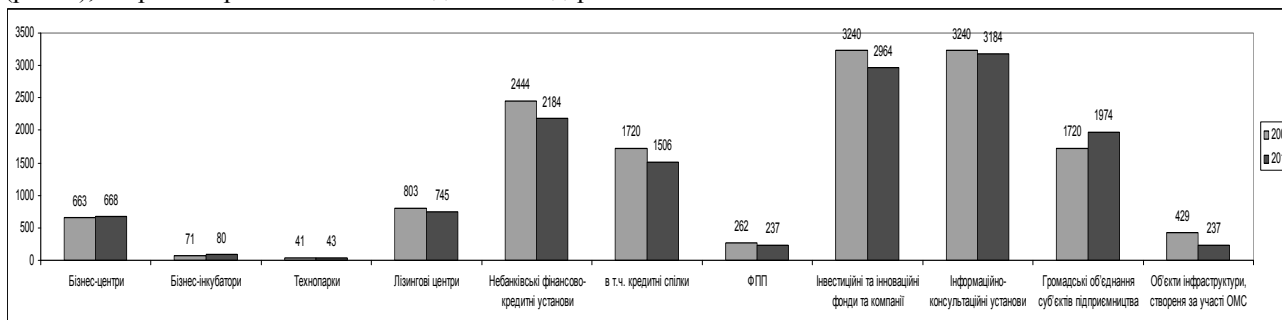
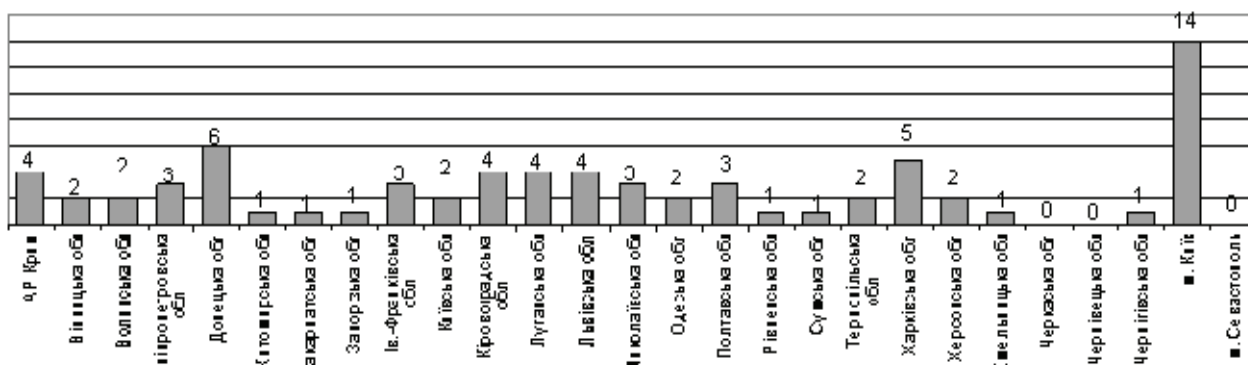

Рис. 1. Динаміка розвитку об'єктів інфраструктури підтримки МСБ в 2009-2011 рр. [16].

Найбільш ефективними є об'єкти інфраструктури створені за участі ОМС, оскільки послуги в таких установах кваліфіковані, їх вартість наближена до можливостей МСБ, часто такі установи надають підприємцям послуги безкоштовно. Проте, в 2010 р. лише 4,4%, в 2011 р. – 2,9% об'єктів інфраструктури були створені за участі ОМС. Територіальна структура об'єктів інфраструктури підтримки МСБ на 10 тис. суб'єктів нерівномірна: більше половини припало на 5 регіонів: м. Київ (27,4%), Харківську (7,7%), Донецьку (5,7%), Луганську (4,9%) області, АРК (5,3%) (рис. 2) [16].

Рис. 2. Кількість об'єктів інфраструктури (бізнес-центри, бізнес-інкубатори) підтримки малого підприємництва на 10 тис. суб'єктів малого підприємництва за регіонами України у 2010 році, одиниць

4.09.2012 р. набув чинності Закон України «Про індустріальні парки», яким держава намагається перевернути на себе основні важелі управління процесом створення регіональних кластерів шляхом надання резидентам ІП, які увійдуть до держреєстру, пільг по кредитах, митних й податкових пільг (ПДВ, прискорена амортизація) для підвищення інвестиційної привабливості України. Держінвестпроект в рамках Національних програм розробив перелік з 10 ІП, які широко рекламуються в рамках род-шоу в світових фінансових центрах. Ініціаторами їх створення здебільшого були ОМС. Тут слід зазначити, що у Росії створення 50-х нині діючих ІП відбулося без спеціального закону, так само як у ряді інших країн. А досвід ліквідації СЕЗ (ВЕЗ) в Україні в 2005 р. показав, що пільги й преференції, надані державою, можуть бути скасовані.

Бізнес і ОМС, як правило, створювали ІП за власною ініціативою і сприяли їм в рамках повноважень. Так, завдяки інвестиціям в інфраструктуру за рахунок коштів земельного бюджету вдалося реалізувати аутсорсинговий проект з переміщення виробництв компанії Nokia з Фінляндії спочатку до ФРН (в м. Бохум – уряд землі Північний Рейн-Вестфалія виділив кошти на створення сучасних робочих місць у колишньому шахтарському регіоні), а потім до Румунії (м. Клуж), у Калузькій області (є 3 ІП з виробництва автомобілів – «Габцево», «А-Парк», «Калуга-Південь»), у Воронежській – ОМС надали ІП знижки – від пільг по податку на прибуток (у частині, що зараховується в обласний бюджет) до обласних гарантій по інвестпроектах. В Словачії, де розташували заводи Sony і Samsung в залежності від ступеня депресивності регіону ОМС компенсували до 50% інвестицій при відкритті ВТ-виробництв у регіоні з рівнем безробіття більше 15%. Зменшення податку на прибуток в аналогічних випадках діє в Угорщині. Ці заходи призвели до активізації аутсорсингу ВТ-виробництв в регіоні Центральної та Східної Європи, СНД. Завдо до прийняття цього Закону в Україні сформувався потужний кластер автовиробництва в Закарпатті, який використав переваги статусу СЕЗ – управляюча компанія «Сєзпарксервис» в 2001 р. відкрила завод «Єврокар». В 2012 р. «Сєзпарксервис» заявила про намір створити в сел. Соломонове ще й ІП. Тоді на території біля заводу можна було б розвивати майданчик, де швидко створили б виробництва десятки компаній.

Однак, Закон України переваги надає ІП, створеним за принципом greenfield. В той же час є успішні приклади створення ІП за принципом brownfield – на територіях, де раніше велася промислова, комерційна діяльність, є інфраструктура й комунікації, часто власниками старих виробничих активів, щоб актив не простоював або не продавався за безцінь. Тоді синергія ІП запрацювала б швидше, відбулася б оптимізація виробничих територій.

До того ж на даний момент в багатьох містах утворилися надлишки площ БЦ (закладених до початку кризи). Так, в Києві в 2012 р. введено в експлуатацію 9 БЦ площею 85 тис. м². Їх заповнюваність низька. До цього в 2013 р., за оцінкою девелоперських компаній CBRE, DTZ на ринок буде введено ще 150 тис. м² для оренди і продажу [17]. У 2012 р. активними орендарями та покупцями площ в БЦ були ІТ, ВТ і ІКТ-компанії (62% угод): компанія «Нова Пошта» орендує 2,5 тис. м² (3-х поверхи) щойно збудованого БЦ «Європа», оренда компанією Samsung 15,7 тис. м² у БЦ «101 Tower» найбільша в історії ринку офісної нерухомості Києва. Тому викликає питання спорудження нового офісного центру для ІП Bionic Hill (в держреєстрі), заявленого як ІТ (тобто такого, що не потребує спеціалізованих виробничих площ), ще й за участі місцевого бюджету, в підведенні комунікацій і інфраструктури. За умов надлишку офісних площ доцільно було б оптом купити або орендувати готові площі під ІП.

Про підтримку МСБ свідчить обсяг фінансування РП підтримки МСБ (рис. 3) та ступінь їх виконання, узгодженість за основними джерелами фінансування (місцеві бюджети, ФПП, залучені кошти – кредити банків, внутрішні та зовнішні інвестиції, кошти небанківських установ, цільові кошти міжнародних фінансових організацій, Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття, Укрдержфонду підтримки фермерських господарств, обласного Лізингового фонду, кошти міжнародної технічної допомоги), ефективність системи організації контролю за виконанням, реалізації механізмів пільгового кредитування та ставок за кредитами, залученими суб'єктами підприємництва для реалізації інвестиційних проектів, у т.ч. обсягу пільгового кредитування інвестиційних проектів суб'єктів МСБ, відібраних на конкурсній основі, з регіонального ФПП; компенсацію відсоткових ставок суб'єктам МСБ за залученими у комерційних банках кредитами для реалізації інвестиційних проектів; компенсації з місцевих бюджетів відсотків за кредитами, залученими суб'єктами МСБ для реалізації інвестпроектів у банках, участь в акціонерному капіталі підприємств мств в рамках публічно-приватного партнерства (в місцевих бюджетах можуть передбачатися витрати на внески в уставний капітал підприємств). На жаль, стимулювання МСБ з місцевих бюджетів поки не стало пріоритетним. В структурі витрат місцевих бюджетів в 2010-2011 рр. витрати на підтримку МСБ не перевищували 0,3%, інформатизацію – 0,1%.

Таблиця 8

Показники зайнятості, виробництва та інвестиційної діяльності по типам підприємств за розмірами у 2010 р.

	Середні підприємства						Малі підприємства						МСБ, у % до показника регіону		
	у кількості зайнятих, % до		у обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг), % до		у валових капітальних інвестиціях		у кількості зайнятих, % до		у обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг), % до		у валових капітальних інвестиціях				
	країни	регіону	країни	регіону	усього, млрд. грн.	у % до показника регіону	країни	регіону	країни	регіону	усього, млрд. грн.	у % до показника регіону	кількості зайнятих	обсязі реалізованої продукції	капітальних інвестиціях
Україна	100	31,8	100	36,9	45,2	27,0	100	26,3	100	14,2	26,9	16,0	58,1	51,1	43,0
АРК	4,2	39,8	1,6	36,1	1,6	39,6	4,2	33,4	2,7	23,1	0,9	22,9	73,2	59,2	62,5
Вінницька	3,1	45,6	1,2	42,1	1,0	41,3	2,5	30,7	1,8	23,5	0,3	13,5	76,3	65,6	54,8
Волинська	1,8	38,8	1,0	33,1	0,5	39,5	1,7	30,1	1,0	12,5	0,2	20,6	68,9	45,6	60,1
Дніпропетровська	7,6	25,0	9,8	32,0	2,7	16,8	7,0	19,2	9,2	11,5	1,9	11,6	44,2	43,5	28,4
Донецька	8,0	22,0	12,4	30,8	3,3	19,7	7,5	16,9	8,0	7,6	1,1	6,6	38,9	38,4	26,3
Житомирська	2,8	49,4	0,8	42,4	0,6	47,7	2,3	34,2	1,2	26,4	0,2	19,0	83,6	68,8	66,7
Закарпатська	1,8	43,9	0,7	44,6	0,4	32,6	1,8	36,2	0,9	21,0	0,6	41,9	80,1	65,6	74,5
Запорізька	4,3	33,5	2,2	25,7	4,9	60,8	3,7	24,0	3,5	15,7	0,5	6,4	57,5	41,4	67,2
Івано-Франківська	1,5	38,5	1,2	49,6	0,4	17,4	1,9	40,5	1,1	17,8	0,4	15,5	79,0	67,4	32,9
Київська	4,5	34,0	3,6	30,6	1,9	23,1	4,2	26,1	4,1	13,8	1,0	12,0	60,1	44,4	35,1
Кіровоградська	1,8	44,2	0,9	45,7	0,9	57,6	1,6	32,1	1,3	24,2	0,2	13,6	76,3	69,9	71,2
Луганська	3,9	26,3	1,9	21,9	0,7	14,0	3,3	18,3	2,9	13,4	0,5	8,7	44,6	35,3	22,7
Львівська	5,0	31,3	2,5	32,1	2,0	31,0	5,9	30,4	3,6	17,4	1,2	19,3	61,7	49,5	50,3
Миколаївська	2,1	36,4	1,3	34,4	0,8	21,2	2,3	32,8	2,0	21,0	0,4	9,2	69,2	55,4	30,4
Одеська	5,1	33,3	4,2	39,0	2,5	30,3	5,8	31,3	6,4	23,0	1,4	16,9	64,6	62,0	47,2
Полтавська	3,4	36,6	2,2	26,8	2,0	36,6	2,7	23,5	2,6	12,3	0,5	8,2	60,1	39,1	44,8
Рівненська	1,8	42,5	0,6	38,9	0,4	31,8	1,9	36,5	0,9	21,5	0,2	17,3	79,0	60,4	49,1
Сумська	2,2	40,0	0,6	30,6	0,5	35,9	2,0	29,7	1,1	22,0	0,2	12,3	69,7	52,6	48,2
Тернопільська	1,6	45,1	0,6	43,1	0,4	29,4	1,6	38,0	0,9	24,1	0,6	40,9	83,1	67,2	70,3
Харківська	6,1	32,8	5,5	46,0	2,0	26,5	6,3	28,3	5,9	19,1	1,5	20,5	61,1	65,1	47,0
Херсонська	1,8	43,6	0,9	44,0	0,6	47,3	1,8	36,1	1,6	29,0	0,3	22,4	79,7	73,0	69,7
Хмельницька	2,3	46,3	0,8	45,0	0,6	27,7	2,2	36,1	1,2	26,4	0,3	13,4	82,4	71,4	41,1
Черкаська	2,8	43,9	1,2	31,9	0,9	44,2	2,3	29,5	1,7	18,1	0,4	20,7	73,4	50,0	64,9
Чернівецька	1,2	45,5	0,4	47,2	0,4	58,4	1,3	41,0	0,7	32,5	0,2	28,7	86,5	79,7	87,1
Чернігівська	2,6	51,6	0,8	46,1	0,8	54,9	1,9	32,3	1,1	24,4	0,2	12,6	83,9	70,5	67,5
м. Київ	15,8	24,8	40,1	42,8	12,1	21,9	19,3	25,1	31,7	13,0	11,5	20,9	49,9	55,8	42,8
м. Севастополь	0,9	43,4	1,0	65,7	0,3	43,8	1,0	38,4	0,9	22,1	0,2	36,4	81,8	87,8	80,2

Розраховано за: [15].

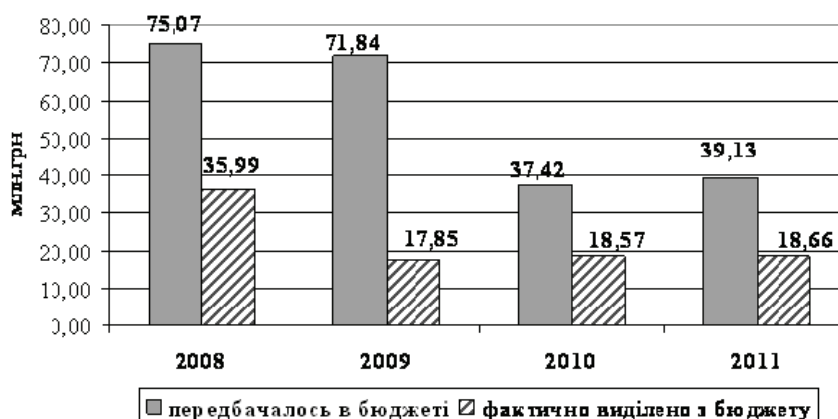
Аналіз структури фінансування заходів РП (рис. 4) показує, що в більшості РЕ перевага надавалася фінансово-кредитній підтримці МСБ, найбільше – на компенсацію частини вартості банківських кредитів для

МСБ з бюджету, тоді як в розвинутих країнах найпоширеніша форма фінансової підтримки МСБ – кредити банків (70%).

В Україні у більшості РЕ дефіцит кредитних ресурсів для МСБ намагалися подолати інформуванням МСБ про кредитні лінії для МСБ. На Інтернет-сторінках місцевої влади розміщували довідники про джерела фінансування, кредитні програми, операторів ринку фінпослуг, бази даних інфраструктури банківських та небанківських фінансово-кредитних установ. Важливий напрям роботи місцевої влади – співпраця з банками для покращення доступу до кредитних ресурсів для МСБ, тому що усі сторони мають поділяти обов'язки та ризики кредитування бізнес-проектів суб'єктів МСБ. Компенсація частини відсотків за кредити підприємцям уповноваженим банком, надання гарантій по кредиту (порука, ресурсне покриття, застава) – поширені механізми підтримки.

За умов кризи більшість заходів ОМС спрямовувалися на такі фінансові технології підтримки МСБ, як мікрокредитування (у т.ч. через кредитні спілки), фінансове гарантування кредитів, часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами банків, співробітництво з недержавними фінансово-кредитними установами для спільного кредитування МСБ. Зросла роль непрямих форм фінансової підтримки – зменшення ставок окремих видів місцевих податків і зборів, пільги з орендної плати, залежно від пріоритетності діяльності.

Обсяги фінансування регіональних програм розвитку малого та середнього підприємництва в Україні

Обсяги фінансування регіональної програми розвитку малого та середнього підприємництва в м. Києві, млн.грн

Рис. 3. Обсяг фінансування РП підтримки МСБ [16]

Поширений інструмент фінансової допомоги МСБ – ФПП, оскільки у ФПП, що співпрацюють з ОМС, більше можливостей визначати потреби МСБ регіону шляхом вивчення звернень підприємців для оцінки та відбору для подальшого фінансування інвестиційних проектів, надання консультативно-методичної допомоги, фінансово-кредитної підтримки, моніторингу ефективності використання коштів, результативності бізнес-проектів. Важливий показник ступеня сприяння МСБ – залучення до виконання робіт/послуг за держані і регіональні кошти. ОМС для надання ресурсної підтримки МСБ для ведення господарської діяльності надавалися в оренду та у власність вільні нежитлові приміщення комунальної власності. В напрямку зменшення фінансового тиску на підприємців МСБ надавалися пільги з місцевих податків і зборів, в першу чергу для тих, що працюють за пріоритетами для регіонів та для підприємців-початківців [16].

У 2010-2011 рр. в усіх регіонах ОМС встановлювали пільгові орендні ставки для МСБ, понижуючий коефіцієнт для підприємців-початківців та діяльності в пріоритетних галузях (наприклад, аптечних пунктів), відстрочки оплати, зарахування витрат на ремонт і обладнання об'єкта до суми орендної плати; оновлювалися ба-

зи даних про вільні нежитлові приміщення, виробничі площі, не використовуване обладнання комунальної власності; через ЗМІ підприємців інформували про систему орендної плати та перелік вільних нежитлових об'єктів комунальної власності до продажу або передачі в оренду, інформаційні бюлетені, Інтернет. МСБ забезпечував вільний доступ до участі у процедурах закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти [16]. Тобто структура видів сприяння МСБ в РЕ прийнятна, її треба розширювати.

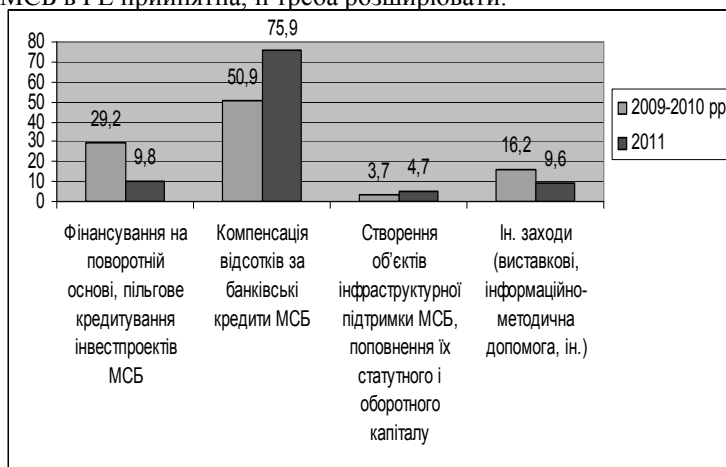

Рис. 4. Структура джерел фінансування РП стимулювання МСБ [16]

Про рівень підтримки місцевою владою технічного і технологічного зростання регіону свідчить рівень фінансування з місцевих бюджетів витрат на науково-технічну, інноваційну діяльність, інвестицій в основний капітал серед інших джерел витрат (Таблиця 9) для формування інвестиційно привабливого іміджу території. Так, у 2008-2010 рр. фінансуванні інвестицій в основний капітал джерело фінансування «місцевий бюджет» перевищувало частки інвестицій з держбюджету у 8-ми РЕ. А значна частка інвестованих населенням у індивідуальне житлове будівництво коштів свідчить про фінансовий потенціал території, який після вирішення житлового питання вивільниться. Незважаючи на кризу, кредити банків, інших кредитних установ в ряді регіонів (жирний шрифт) грають значну роль в інвестиційному процесі.

Незначна в переважній більшості частка у фінансуванні наукових та науково-технічних робіт місцевих бюджетів свідчить про недооцінку ОМС цієї сфери; позабюджетних фондів – про низьку ефективність фінансової інфраструктури в реальних інвестиціях (більше схилиються до фінансових). Те ж можна сказати і щодо джерел фінансування інноваційної діяльності в промисловості, але зважати, що: 1) в багатьох регіонах на промисловість припадає незначна частка ВДВ і зайнятих; 2) інноваційна діяльність є ризикованою, тому для її фінансування більш доцільно залучати спеціалізовані інститути фінансової інфраструктури, як от венчурні фонди, бізнес-ангелів. Основним же завданням ОМС є створення відповідного середовища, яке уможливить розробку і впровадження інновацій в рамках бізнес-процесів, конкуренції.

ОМС може сприяти формуванню знанневоорієнтованого суспільства в рамках фінансування навчання студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) за рахунок місцевого бюджету та навчання студентів в ВНЗ комунальної власності. Так, якщо у 2010-2011 навчальному році в цілому у ВНЗ I-II рівня акредитації комунальної форми власності навчалося близько 1/3 студентів і фінансувалося навчання 22,0%, то в ряді регіонів роль цих ВНЗ значно більша (жирний шрифт), наприклад, в Сумській області, відповідно, 74,4 і 58,0. Комунальні ВНЗ III-IV рівнів акредитації працювали лише в декількох регіонах, здебільшого небагатих (жирний шрифт), тому забезпечували населенню додаткові можливості в підвищенні освітнього рівня. Виключна ситуація з АРК та м. Севастополь пояснюється автономним статусом регіону [18].

Отже, виходячи з вищевикладеного для досягнення цілей підвищення технологічного укладу регіональних економік, як базової передумови збільшення їх продуктивності, конкурентоспроможності, покращення рівня і якості життя населення пропонується концептуальний підхід **інструменту європейських технологічних платформ (ЄТП)**, що відіграв важливу роль у збільшенні конкурентоспроможності економіки ЄС, який передбачає **створення комплексу передумов підвищення технологічного укладу на усьому ланцюгу суспільного виробництва, всіх його рівнях і фазах** – від освіти, НДДКР і впровадження передових технологій до споживачів, залучення інвестицій в науково-технічний і технологічний розвиток шляхом налагодження співробітництва суспільства, у т.ч. територіальної громади, бізнесу (виробників і споживачів, ринкових сил і держави), взаємопов'язану дію усіх зацікавлених сторін процесу. В Україні це передбачає скоординовану взаємодію комплексу факторів впливу на ці процеси з акцентом на рівень регіональної, суб- і мезорегіональної економіки для розробки адекватних механізмів сприяння. З огляду на це, слід зазначити, що на посттрансформаційній стадії розвитку соціально-економічної системи України реальні важелі (інституційні, фінансові, організаційні, ін.) стимулювання розвитку ВТ-сектору зосереджені у структур виконавчої (центральної і регіональної) влади, яка багато робить для технологічної модернізації національної економіки. В той же час недостатньою є роль в цій сфері регіональної представницької влади ОМС. Вона поступово має зростати, адже в економічно і технологічно розвинутих економіках ОМС грає більшу роль в цьому процесі, ніж у трансформаційних.

Структура фінансування за джерелами у 2010 р., % загалу по регіону¹

	інвестицій в основний капітал, у т.ч.:				наукових та науково-технічних робіт, у т.ч.:						інноваційної діяльності в промисловості, у т.ч.:							
	держ-бюджет	місцевий бюджет	власні кошти підприємств та організацій	кошти іноземних інвесторів	кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	кредити банків та інші позики	держ-бюджет	місцевий бюджет	позабюджетні фонди	власних коштів	коштів підприємств, організацій України	іноземних держав	держ-бюджет	місцевий бюджет	кредити	власні кошти	інвестори вітчизняні	інвестори іноземні
Україна	6,3	2,9	55,7	2,3	10,7	13,7	41,2	0,3	0,5	9,7	21,8	25,7	1,1	0,1	7,8	59,4	0,4	30,0
АРК	9,2	5,0	47,1	5,3	20,0	6,0	61,0	1,9	—	5,9	18,6	8,4	0,1	0,0	2,5	67,2	—	—
Вінницька	1,0	2,2	62,6	0,4	17,7	6,6	31,0	0,3	—	41,9	24,8	1,6	—	—	1,8	98,2	—	—
Волинська	11,2	5,5	47,5	0,6	26,4	2,4	47,9	4,2	—	46,5	1,5	—	—	—	—	100,0	—	—
Дніпропетровська	1,1	1,4	71,6	0,2	3,7	19,7	24,1	0,0	0,1	0,9	24,5	50,3	12,1	—	—	86,7	0,1	—
Донецька	8,4	3,0	72,6	0,3	3,9	10,1	25,6	0,4	—	43,2	26,0	4,8	1,8	0,1	—	98,0	—	—
Житомирська	1,8	2,2	34,6	2,4	14,3	42,5	55,3	—	—	37,6	6,4	0,3	7,3	4,3	18,2	70,2	—	—
Закарпатська	6,0	4,8	34,8	5,0	30,2	11,8	89,4	—	0,9	4,8	1,0	3,9	—	—	2,8	97,2	—	—
Запорізька	2,6	1,3	44,3	2,9	2,8	43,7	5,2	0,0	0,0	2,7	39,0	52,8	0,5	—	—	99,5	—	—
Івано-Франківська	4,2	4,3	47,0	0,6	23,2	8,7	25,4	0,7	—	0,6	72,9	0,4	—	0,0	0,0	1,2	—	98,8
Київська	4,0	1,0	39,9	10,3	24,4	7,9	61,0	—	1,2	28,1	6,6	0,2	—	—	28,4	65,1	—	6,5
Кіровоградська	6,8	1,8	68,0	1,2	9,6	4,0	16,9	0,2	—	81,0	1,5	—	—	—	3,7	96,1	—	—
Луганська	6,8	4,6	69,5	0,8	5,1	10,5	19,8	1,0	0,1	31,9	21,4	24,8	6,2	—	—	80,9	6,4	6,6
Львівська	16,4	1,9	49,3	1,9	14,2	9,4	59,1	0,4	0,1	4,3	31,9	2,7	0,5	0,1	32,6	66,5	—	0,3
Миколаївська	2,8	2,2	69,0	3,3	4,8	15,9	13,4	0,3	0,8	21,2	9,3	55,0	0,2	0,0	0,3	99,4	—	—
Одеська	3,1	3,9	56,8	1,6	7,9	14,7	61,7	3,3	1,4	10,9	18,3	4,0	1,3	0,7	2,2	68,5	—	27,3
Полтавська	0,7	1,4	79,8	1,3	5,1	8,8	39,5	3,0	—	25,8	8,5	22,1	—	—	—	100,0	—	—
Рівненська	1,9	4,9	45,8	1,8	22,2	19,9	61,5	1,5	—	15,5	20,8	—	4,1	—	0,8	95,1	—	—
Сумська	1,9	4,7	63,7	1,9	13,9	6,3	21,3	0,3	0,4	58,0	18,1	1,9	—	—	2,1	97,6	0,0	0,1
Тернопільська	2,0	1,3	41,4	2,8	22,0	15,5	48,2	—	5,7	13,7	29,8	—	2,7	0,6	—	96,7	—	—
Харківська	7,6	2,6	72,8	0,3	7,0	3,8	31,2	0,1	0,0	3,9	32,5	30,5	0,1	0,0	1,4	96,8	1,1	0,5
Херсонська	4,2	3,0	48,5	0,7	23,0	10,9	67,5	0,3	0,2	25,7	6,2	—	—	0,8	0,2	98,9	—	—
Хмельницька	3,3	2,0	35,8	8,5	15,9	22,4	66,6	—	5,0	23,6	4,7	—	0,3	0,1	66,8	4,3	—	28,5
Черкаська	6,3	2,8	56,4	0,9	12,2	13,7	36,5	—	—	51,6	10,0	1,4	—	—	—	90,4	5,7	3,9
Чернівецька	10,9	4,2	34,6	0,9	33,8	6,0	55,9	—	0,2	8,6	30,1	5,2	—	0,9	0,7	98,4	—	—
Чернігівська	2,9	2,6	65,5	1,0	14,3	6,6	53,4	—	—	38,0	5,2	3,4	—	0,5	—	98,6	—	—
м. Київ	11,7	4,1	49,1	1,2	...	14,7	53,6	0,1	1,0	4,0	16,0	24,9	0,1	—	0,7	88,0	0,8	5,3
м. Севастополь	1,8	2,7	35,0	2,4	18,9	6,1	35,3	—	—	7,2	9,3	48,2	—	—	—	100,0	—	—

¹ без ПДВ. Кошти позабюджетних фондів для фінансування інноваційної діяльності на промислових підприємствах не використовувалися, крім в Харківській області в 2009-2010 рр. в обсязі 0,4-0,1% відповідно, та в Миколаївській області в 2010 р. в обсязі 0,1%.

² Інформація конфіденційна.

Розраховано за: [7].

В рамках цього підходу пропонується методологія визначення об'єктів розбудови ЄТП-територій України з перспективними галузевими пріоритетами у ВТ-секторі – виробництва товарів й НМП, де доцільне сприяння формуванню регіональних ВТ-кластерів за блоками показників, що характеризують економічний потенціал ВТ-сектору регіональних економік; стан розвитку сервісних галузей-катализаторів НТП; наслідки державної підтримки ВТ-галузей для регіонів; комерційну успішність ВТ-секторів; соціально-інституційні передумови їх розвитку; потенціал попиту на ВТ-продукцію, послуги; стан формування знанневоорієнтованої РЕ.

Формування регіональних механізмів підтримки створення і розвитку ВТ-кластерів пропонується здійснювати за основними напрямками: сприяння розвитку підприємництва; активізація науково-технологічної і промислової політики; сприяння проникненню ІКТ у всі сфери РЕ; ресурсозберігаючий і екологічний вектор розвитку РЕ; сприяння у формуванні знанневоорієнтованого суспільства (рис. 5). Застосування комплексу цих підходів і заходів дозволить ефективніше мобілізувати ресурси технологічного зростання на рівні регіону.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для таких висновків та рекомендацій:

Значний ресурс розвитку ВТ сектору – ВТ-промислових виробництв товарів і НМП – можна мобілізувати на рівні РЕ шляхом застосування відповідних механізмів і створення середовища розвитку.

Такий розвиток важливий для РЕ, бо на цьому рівні поєднує інтереси усіх учасників процесу – громаду, бізнес, державу. При цьому зовнішні ефекти «технологічного переливу» чинять позитивний кумулятивний вплив на соціально-економічний, технологічний, інтелектуальний, інфраструктурний потенціал РЕ. І це коштує суспільству менших витрат, ніж якби цей процес ініціював би хтось один. Це збільшує конкурентоспроможність РЕ за рахунок самопідтримуючого синергетичного ефекту розвитку, адже мультиплікативне збільшення регіонального продукту викликає зростання доходів і витрат громади, бюджетів усіх рівнів, збільшення потреб у ВТ-товарах і НП і т.д. Громада отримує підвищення рівня життя за рахунок впровадження досягнень НТП, бізнес – ширші можливості отримання прибутків та інвестицій, держава – стабільне суспільство, що динамічно і всебічно розвивається.

В якості кумулятивного ресурсу і об'єкту впливу для розвитку ВТ-сектору розглядається: 1) економічний потенціал ВТ-сектору в РЕ (як середовище) – динаміка та інтенсивність ВРП, його науко- та інноваційно-інвестиційна ємність; роль ВТ-сектору за складовими в секторальній структурі валової доданої вартості, інвестицій, зайнятості, зовнішній конкурентоспроможності РЕ; стан розвитку сервісних галузей-катализаторів НТП – ІКТ, ІТ; 3) наслідки державної підтримки ВТ-галузей для РЕ з боку виконавчої та представницької влади – створення СЕЗ (ВЕЗ), ТПР, фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, податкових преференцій для ВТ-галузей, інфраструктури підтримки; 4) комерційна успішність ВТ-секторів; 5) соціально-інституційні передумови розвитку – стан ринкових перетворень, розвиток малого і середнього бізнесу; 6) потенціал попиту на ВТ-продукцію, НМП на рівні РЕ; 7) стан формування знанневоорієнтованої РЕ:

Для розвитку ВТ-сектору РЕ пропонується концептуальний підхід інструменту європейських технологічних платформ, що відіграв важливу роль у збільшенні конкурентоспроможності економіки ЄС. Він передбачає створення комплексу передумов підвищення технологічного укладу на усьому ланцюгу суспільного виробництва: освіті, науці, доведенні передових технологій до споживачів, залученні ринковим шляхом інвестицій в науково-технічний і технологічний розвиток шляхом більшої координації співробітництва громади, ринкових сил, держави. В Україні це передбачає взаємодію комплексу факторів впливу з акцентом на рівень РЕ. В цьому процесі має зрости роль місцевого самоврядування, адже в економічно і технологічно розвинутих економіках воно є більш впливовим суб'єктом РЕ, ніж у трансформаційних.

Механізмами реалізації на цьому рівні визначені: 1) підтримка підприємництва, у т.ч. у ВТ-секторі, заходами прямої і непрямой фінансово-кредитної, ресурсної, інформаційної підтримки в рамках регіональних програм стимулювання підприємництва, координації співпраці, розвитку інфраструктури підтримки; 2) сприяння створенню і розвитку інтегрованих ВТ-виробництв (кластерів) через підтримку технологічного розвитку РЕ, формування знанневоорієнтованої РЕ, сприяння створенню промислових, наукових парків розвитку ВТ-виробництв в рамках ВЕЗ (СЕЗ), ТПР, активізації інституційних важелів, таких як співвласність, співзасновництво у ВТ-орієнтованих проектах, у т.ч. у бюджеторієнтованій сфері РЕ (освіта, охорона здоров'я, комунальне господарство), підтримки ВТ-екологічних виробництв.

СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗАХОДАМИ ПОЛІТИКИ:

- ❖ регуляторної: покращення місцевого бізнес-середовища шляхом: спрощеної реєстрації, в дозволівних центрах має надаватися весь діапазон послуг (е-документообіг, консалтинг, е-черга, нотаріус, юридичні послуги, Wi-Fi), масована підтримка конкурентного бізнес-середовища шляхом допомоги ВТ-підприємствам МСБ;
- ❖ організаційної: ширше приватно-публічне партнерство (у форматі концесії, оренди комунального майна, лізингу, угоди про розподіл продукції і спільну діяльність), організація передачі в концесію земельних ділянок, довгобудів, підприємств-банкрутів, що мають борги перед місцевою громадою; оптимізація територіального розміщення виробництва, підвищення ефективності використання земельних ділянок шляхом переобладнання, перепрофілювання підприємств на ринкових засадах; передача пакетів акцій підприємств в рахунок погашення боргів перед громадою з їх використанням під бізнес-інкубатори, ПП;
- ❖ інформаційної: координаційна та інформаційна допомога при встановленні кооперативних зв'язків між підприємствами регіону, інформаційний супровід ідей розв'язку та ВТ-проектів; створення баз даних вільних приміщень комунальної власності для передачі під розвиток бізнесу; організація род-шоу регіонів в світових фінансових центрах
- ❖ інституційної: співуправління підприємствами або частками підприємств комунальної та корпоративної форми власності, співвласність місцевої влади в активах підприємств, у т.ч. в проектах «народних інвестицій».

АКТИВІЗАЦІЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ заходами підтримки:

- ❖ фінансово-кредитної: пільги по кредитах, земельному податку, відкриття через муніципальні фінансові установи зв'язаних кредитних ліній для реалізації місцевих проектів, створення муніципальних інноваційних фондів і лізингових компаній; гарантування кредитів стратегічних місцевих підприємств; тимчасове безкоштовне надання приміщень в рамках роботи бізнес-інкубаторів ВТ-виробництва; спрямування на підтримку ВТ-сектору коштів від перерозподілу бюджетного фінансування, у т.ч. надходжень від податку на нерухомість, улогодження механізму його стягнення та адекватності ставок; перерозподіл на ці цілі частини надходжень від податку на рекламу, запровадження транспортного збору за в'їзд в центр міст; клопотання перед державною владою про обмежену легалізацію грального бізнесу і спрямування цих надходжень на підтримку ВТ-сектора; фінансування НДДКР з місцевих бюджетів важливих для РЕ інвестиційних проектів;
- ❖ організаційної: співпраця ОМС з ФПГ, ТНК, підприємцями і владою інших країн щодо аутсорсингу, збільшення виробництва в РЕ; організація міжнародних контактів підприємців (виставок, форумів, ярмарків); ініціювання інфраструктурних ВТ-проектів, орієнтованих на місцеву промисловість, спонсорства ВТ-проектів, стартів крупними галузевими корпораціями; сприяння в створенні ТП (розширення попиту на послуги ІКТ через впровадження ІКТ в усі сфери); участь в інвестпрограмах у ВТ-секторі – у т.ч. з розвитку широкосмутового Інтернету, комунальної інфраструктури під ВТ; ініціювання надання РЕ статусу ПП і наукових парків;
- ❖ маркетингової: формування, підтримка баз даних продукції, замовлень, їх реклама,
- ❖ інституційної: співуправління підприємствами комунальної та корпоративної форми власності або їх частками, співвласність місцевої влади в ВТ-компаніях, реформування комунальних галузей соціальної сфери (страхова медицина), що нормалізує фінансування, уможливить запровадження у сектор ВТ), укладання договорів про співпрацю з ВТ-підприємствами, замкненими на секторі, що фінансуються з місцевого бюджету (охорона здоров'я, освіта) (фармацевтика, IT), інтенгаризація площ підприємств у власності і співвласності місцевої громади, організація на вільних площах бізнес-інкубаторів, у т.ч. ВТ; співчасновництво, управління ОМС ПП, як комерційних структур.

ПРОНИКНЕННЯ ІКТ У ВСІ СФЕРИ, що створить попит на продукцію, послуги ВТ-СЕКТОРУ, зокрема:

- ❖ у бібліотеки, архіви, музеї, інші заклади культури для ширшого доступу населення; переведення в е-форму надбавь культури та мистецтва;
- ❖ в освіту – оснащення закладів освіти широкосмутовим Інтернет, Wi-Fi, масована комп'ютеризація навчання за рахунок дотацій з місцевого бюджету (на придбання за пільговими кредитними лініями комп'ютерів – стаціонарних, планшетних; ноут-, нетбуків, рідлерів), впровадження комп'ютерних мультимедійних технологій при викладанні шкільних предметів; організація курсів з інформатизації для людей похилого віку;
- ❖ у сфері охорони здоров'я – заповнення карток, призначень у е-режимі, послуги ресестратури поліклініки можуть здійснюватися у е-режимі, у т.ч. для консультацій в режимі веб-конференцій, у т.ч. міжнародних;
- ❖ торгівлі, у т.ч. авіа- та залізничними білетами, онлайн реєстрація, продаж білетів в театри, на концерти тощо;
- ❖ у сферу інформування (міські громадські і соціальні мережі) і платежів (масове встановлення інформаційних та платіжних терміналів);
- ❖ у сферу самоврядування (е-уряд).

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ ВТ-ВИРОБНИЦТВА

РЕСУРСОЗБЕРЕГЛЮЧИЙ І ЕКОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ

РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ШЛЯХОМ:

- ❖ сприяння використанню альтернативних джерел енергії населенням і бізнесом для збільшення їх доходів (біоенергетика, переробка відходів);
  - ❖ переважна орієнтація на устаткування, вироблене в РЕ, його дотування, кредитування за рахунок місцевих бюджетів;
  - ❖ ініціювання місцевою владою крупних екологічних інфраструктурних ВТ-проектів (розвиток інфраструктури транспорту на альтернативних видах пального (електромобілів), служби їх прокату); створення швидкісних залізничних трас, будівництво монорельсу), організації, інституційне, фінансове сприяння виконанню таких проектів (субсидарне співфінансування, залучення стратегічного інвестора до проекту, його здійснення на принципах народних інвестицій – розміщення підписки на акції серед населення) з високою регіональною локалізацією виробництва;
  - ❖ співпраця з Міжнародними фінансовими організаціями (ЄБРР, група Світового банку, ін.) в реалізації ВТ-проектів ресурсозбереження, використання альтернативних джерел енергії;
  - ❖ розвиток мотивації енергозбереження через збільшення адресності субсидування вартості послуг ЖКГ.
- ❖ фінансування навчання у ВНЗ за рахунок місцевого бюджету та навчання студентів в ВНЗ комунальної власності;
  - ❖ організація і співфінансування програм перекаліфікації безробітних, навчання людей похилого віку.

Рис. 5. Схема формування регіональних механізмів підтримки створення і розвитку ВТ-кластерів

Список використаних джерел

1. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. — К.: НВЦ НБУВ, 2010. — 232 с
2. Федулова Л. І. Економіка знань / Л. І. Федулова. — К.: [б.в.], 2009. — 600 с.
3. Соловійов В. П., Кореняко Г. І., Головатюк В. М. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики. — К.: Фенікс, 2008. — 224 с.
4. Маліцький Б. А., Єгоров І. Ю., Соловійов В. П. та ін. Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики / Під ред. Б. А. Маліцького. — К.: УкрІНТЕІ, 2001. — 204 с.
5. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік / В. Будкін // Наука та інновації. — 2010. — № 6. — С. 67-78.
6. «Європа в цифрах – річник Євростату 2006-2007 рр.» – 2007 – [Електронний ресурс]. – Доступний з <<http://www.eu.prostir.ua/library/53896.html>>.
7. «Регіони України». Стат. збірник. 2011. Державна служба статистики України – У 2-х Ч. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
8. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України/ Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України. 2011. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
9. Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://society.lb.ua/education/2012/04/11/145512_stolichniy_standart_obrazovaniya.html?>
10. Діяльність підприємств сфери послуг. Статистичний бюлетень. Держкомстат України, 2011. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
11. Зовнішня торгівля України у 2008, 2009, 2010 роках. Статистичні збірники. Держкомстат України – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
12. Основні показники діяльності сукупності підприємств з урахуванням місцевих одиниць в розрізі регіонів за 2008, 2009 рр. Стат. таблиці Держкомстату України №14.3а.
13. Science, technology and innovation in Europe. 2011 edition. Pocketbooks. Source: Eurostat (online data code: htec_emp_nat2), epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY...31.../EN.PDF
14. Стан і розвиток зв'язку в Україні за 2010 рік. Статистичний бюлетень. Держкомстат України. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
15. Діяльність суб'єктів господарювання у 2010 р. Статистичний збірник. Держкомстат України. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
16. Звіти Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва у 2009-2010 рр. та 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.dkrp.gov.ua>>.
17. Горшочек, не вари Киеву больше не нужны офисные центры. Forbes Украина. 7 сентября 2012 – Електронний ресурс. – Режим доступу – <<http://forbes.ua/business/1337540-gorshochec-ne-vari-kievu-bolche-nuzhny-ofisnye-centry>>.
18. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року. Статистичний бюлетень. Держкомстат України. – К.– 2011. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.